

Beredskabsplan Oktober 2015

- procedure og vejledningsmateriale til forebyggelse og håndtering af sager om overgreb mod børn og unge

Indledning

Som voksne har vi ansvar for at beskytte børn og unge, både vores egne og dem vi tager hånd om som professionelle, særligt når det handler om så alvorlige emner som vold og seksuelle overgreb.

Vold og seksuelle overgreb kan have vidtrækkende konsekvenser for børn og unge. Som voksne og fagpersoner har vi ansvaret for at bidrage til, at vi så tidligt som muligt bliver opmærksomme på og reagerer, hvis børn og unge udsættes for vold eller seksuelle overgreb.

Det kræver viden, kompetencer og handling.

Dette vejledningsmateriale beskriver, hvad Holbæk kommunes beredskab indeholder. Det giver konkrete eksempler på indholdet i beredskabet samt vejledning til, hvordan vi kan arbejde ud fra fælles viden, rammer og retningslinjer i Holbæk Kommune.

Målet med en samlet beredskabsplan er:

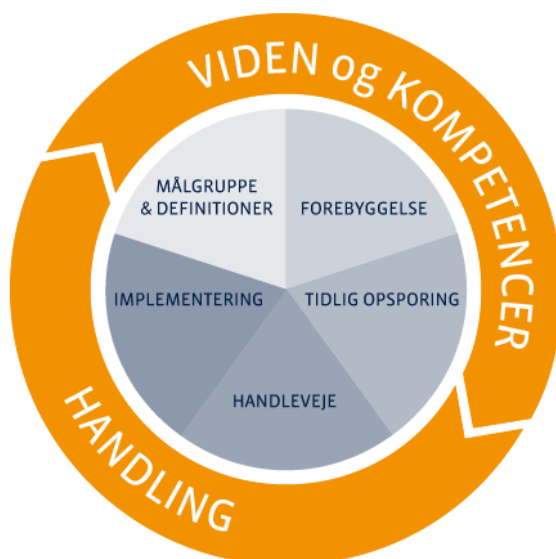
- at fagpersoner får tilstrækkelig viden til at reagere
- at fagpersoner bliver bedre til at forebygge, opspore og håndtere sager, hvor børn og unge udsættes for vold og seksuelle overgreb
- at fagpersoner arbejder tværfagligt og tværsektorielt i håndteringen af sagerne
- at fagpersoner bliver i stand til at iværksætte en faglig kvalificeret indsats

Beredskabet skal formidle viden om forebyggelse og beskrive konkrete handleveje, så man som medarbejder eller leder kender til egen rolle og ansvar og ved, hvordan man skal håndtere det, når der opstår

en bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung udsættes for vold eller seksuelle overgreb.

Beredskabet skal endvidere formidle kommunens organisering på området og skabe grundlag for arbejdet med forebyggelse af overgreb i Holbæk Kommunes forskellige tilbud til børn og unge (daginstitutioner, skoler, døgninstitutioner mm.).

Figuren viser de fem områder, der beskrives i Holbæk Kommunes beredskab

Læsevejledning

Materialet består af vejledning og overblik over de fem områder vist i figuren ovenfor. I det følgende gennemgår vi de 5 områder, med henvisning til gældende lovgivning samt de kommunale rammer, retningslinjer og organisering i Holbæk.

OMRÅDET: MÅLGRUPPE OG DEFINITIONER

Her kan du som medarbejder finde viden om de lovgivningsmæssige rammer for offentlige ansatte samt definitioner på vold og seksuelle overgreb, herunder de strafferetslige bestemmelser.

OMRÅDET: FOREBYGGELSE

Her findes anbefalinger og vejledninger til, hvordan I kan arbejde med den primære forebyggelse af vold og seksuelle overgreb mod børn og unge.

OMRÅDET: TIDLIG OPSPORING

Dette afsnit handler om, hvordan I kan arbejde med tidlig opsporing hos børn og unge, der udsættes for vold og seksuelle overgreb. Afsnittet indeholder blandt andet en række beskrivelser af opmærksomhedspunkter og mulige tegn hos børn og unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb.

OMRÅDET: HANDLEVEJE

Her kan du finde vejledning om, hvordan du som medarbejder eller leder skal handle, når man får en bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung udsættes for vold eller seksuelle overgreb. Afsnittet beskriver også de lovgivningsmæssige krav til myndighedsforvaltningen i sager med overgreb mod børn og unge.

OMRÅDET: IMPLEMENTERING

Afsnittet skal sikre kendskabet til og ejerskabet af beredskabet i Holbæk og sætter retning for, hvordan den løbende opfølgning og den lovpligtige revidering af beredskabet skal ske. I dette afsnit findes også det fælles underretningskema, som alle i Holbæk skal benytte.

Del 1 MÅLGRUPPE OG DEFINITIONER

Her kan du som medarbejder finde viden om det lovgivningsmæssige, rammer for offentlige ansatte samt definitioner på vold og seksuelle overgreb, herunder de strafferetslige bestemmelser. Afsnitte omhandler blandt andet reglerne om underretning

Målgruppe

Beredskabet henvender sig til alle professionelle, der i deres arbejde har kontakt med børn og unge under 18 år. Det gælder ledere og ansatte i dagpleje, dagtilbud, skoler, skolefritidsordninger, klubber, sundhedsplejen, myndighedsrådgivere, pædagogisk psykologisk rådgivning, behandlingstilbud til børn og unge og deres familier, den kommunale tandpleje, døgninstitutioner, socialpædagogiske opholdssteder, plejefamilier og andre, der er i kontakt med børn og unge under 18 år.

Underretning¹

Får man kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år udsættes for forhold, som er til fare for dets udvikling og sundhed, har man pligt til at underrette kommunen. Der skelnes mellem almindelig og skærpet underretningspligt.

Almindelig underretningspligt

Enhver person, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år udsættes for vanrøgt eller andre forhold, som er til fare for dets udvikling og sundhed, herunder vold, mishandling, seksuelle overgreb, omskæring af piger m.v., har pligt til at underrette kommunen.

Frivillige som beskæftiger sig med børn og unge under 18 år er omfattet af almindelig underretningspligt.

¹ Se desuden Holbæk kommunes hjemmeside <http://holbaek.dk/borger/boern-og-unge/boern-og-unge-med-saerlige-behov/bekymret-for-et-barn/>

Skærpet underretningspligt

Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, har skærpet underretningspligt, hvis man under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage, at et barn har behov for særlig støtte eller har været udsat for overgreb. Underretningspligten er personlig. Underretningen sendes til kommunens myndighedsafdeling.

Serviceovens § 153 og 154. Du kan læse lovgivningen ved at følge link:

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=135057>

Der er ikke særlige formkrav til, hvordan der underrettes. For medarbejdere i Holbæk Kommune er der dog udarbejdet en skabelon, som alle medarbejdere så vidt muligt skal bruge.

Professionel forpligtigelse

Alle professionelle er forpligtet til at bidrage aktivt til forebyggelse af overgreb mod børn og unge og skal samtidig kunne handle aktivt på en eventuel mistanke om overgreb.

Definitioner og lovgivning vedr. vold og seksuelle overgreb

For at kunne observere og reagere på viden eller mistanke om vold og seksuelle overgreb er det nødvendigt at definere, hvad der forstås ved vold og seksuelle overgreb og at uddybe de begreber, som knytter sig hertil.

Samtidig er det nødvendigt at være opmærksom på, at børn og unge, der i deres opvækst overværer vold mellem forældre, også må betragtes som udsatte. Selv om de ikke selv udsættes for vold.

Definition af vold:

Vold er en handling eller trussel, der – uanset formålet – er egnet til eller skader en anden persons integritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt.*

Uanset typen af vold, der begås mod et barn, så er der tale om en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare. Vold er udtryk for, at barnet ikke frivilligt indgår i den handling, der begås mod barnet.

Kilde: SISO, Socialstyrelsen (2010) Seksuelle overgreb og fysisk/psykisk vold. Inspirationskatalog til udarbejdelse af et skriftligt kommunalt beredskab

§ Strafferetlige bestemmelser om vold

Når et barn udsættes for fysisk eller psykisk vold, er der tale om, at barnet ufrivilligt udsættes for en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som kan bringe barnets sundhed, udvikling og trivsel i fare. Strafferetligt er vold opdelt i en række kategorier af straffbare handlinger med beskrivelse af straffesammene, jf. paragraf 244, 245 og 246 i Straffeloven: **STRAFFELOV vold**

§ Strafferetslige bestemmelser om seksuelle krænkelser

Denne forholdsvis brede definition kan suppleres med bestemmelserne fra den danske straffelov. Ifølge straffeloven er det strafbart at have et seksuelt forhold til personer under 15 år.

Den strafferetlige definition af seksuelle overgreb findes i straffelovens kapitel 23 og 24, som omhandler forbrydelser mod kønssædeligheden **STRAFFELOV seksuelle krænkelser**

§ Forældreansvarsloven

Forældreansvarsloven foreskriver ydermere: Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling.

Definition af seksuelle overgreb:

Seksuelle overgreb mod børn er karakteriseret ved følgende:

- Den voksne udnytter barnets tillid.
- Det seksuelle overgreb krænker barnets integritet.
- Det er en handling, som barnet ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke er modent til at give samtykke til.
- Det seksuelle overgreb er udtryk for den voksnes behov og på den voksnes betingelser, eller et udtryk for børn og unge, der udsætter andre børn og unge for seksuelt grænseoverskridende adfærd.
- Det er en handling, som overskrider samfundets lovgivning og den almindelige moral.

Kilde: SISO <http://www.socialstyrelsen.dk/iso/seksuelle-overgreb>

Del 2 FOREBYGGELSE

Her findes ideer, anbefalinger og vejledninger til, hvordan I kan arbejde med den primære forebyggelse af vold og seksuelle overgreb mod børn og unge.

Forebyggelse på det organisatoriske område

En række organisatoriske forhold danner rammen om det pædagogiske arbejde og det hverdagsliv, som udspiller sig på kommunens dagtilbud, skoler/SFO, døgntilbud mm. De organisatoriske rammer understøtter de pædagogiske metoder og bidrager til, at børnene og de unge får mulighed for at udvikle sig.

Når vi arbejder med forebyggelse på det organisatoriske område, er det derfor en god ide at se på, hvilke værdier og normer der former hverdagen i dagtilbuddet eller skolen.

Værdier og normer kan i denne sammenhæng f.eks. handle om:

- Går man i bad/klæder om sammen med børn/unge?
- Hvilket sprog og tone anvender vi voksne indbyrdes – og i forhold til børnene?
- Hvordan snakker vi om børns seksualitet? Hvilke ord bruger vi?
- Hvordan håndterer og snakker vi om det, hvis et barn har en seksuelt grænseoverskridende adfærd?
- Hvordan håndterer vi det, hvis vi oplever, at en voksen udviser en grænseoverskridende adfærd overfor et barn?
- Hvad er acceptabel påklædning her hos os?

På 0-6 års området er udarbejdet dialogmateriale, der har til formål at skabe debat i børnehuse og i dagplejen om forebyggelse af seksuelle krænkelser og grænseoverskridende adfærd. Materialet omhandler alene krænkelser og grænseoverskridende adfærd, der sker mellem en ansat og et barn/ung. Materialet kan med fordel benyttes i SFO og i indskolingen også. Materialet findes på <http://holbaek.dk/borger/boern-og-unge/dagtilbud/mest-for-medarbejdere/forebyggelse-af-seksuelle-krænkelser/>

Opmærksomhed ved ansættelse af nye medarbejdere

Ved ansættelse af nye medarbejdere bør man under ansættelsessamtalen informere ansøgeren om pædagogisk praksis, normer for omgangsformer, evt. beredskabsplan mm., så ansøger er opmærksom på, at man har fokus på disse problemstillinger og lægger vægt på en åben og reflekteret tilgang.

Stil gerne konkrete spørgsmål om grænseoverskridende adfærd og vurder ansøgers reaktioner og refleksioner. Har personen hensigtsmæssige grænser?

Ved ansættelse skal der minimum indhentes en reference på den ansøger, man overvejer at ansætte.

Der skal altid indhentes Børneattest – da der ellers ikke kan ske ansættelse.

Indhentning af referencer og børneattest kræver samtykke fra ansøger.

Forebyggelse på det faglige område

At arbejde med forebyggelse af vold og seksuelle overgreb mod børn og unge på det faglige område handler i høj grad om, at man som leder og medarbejder har indsigt i og/eller ved, hvor man kan hente yderligere viden om:

- Børns seksualitet og grænsedragningen mellem legitim seksuel adfærd og bekymrende seksuel adfærd
- Forståelsen og tolkningen af børn og unges tegn og reaktioner på vold og seksuelle overgreb
- Mulige skadevirkninger for børn, der udsættes for vold og seksuelle overgreb
- Grooming² og den forførelses- og manipulationsproces, der ofte går forud for, at et overgreb finder sted
- Det kommunale beredskab og kendskab til de forskellige handleveje i sager med overgreb mod børn og unge
- At tale med børn generelt og specifikt i relation til temaerne vold og seksuelle overgreb
- At kunne handle på trods af, at man er i tvivl og på trods af, at man ikke har sikkerhed for, hvad der er sket, og om barnet har været udsat for overgreb

Udover faglig viden er det også vigtigt, at der er en åbenhed og dialog på arbejdspladserne i forhold til at italesætte en bekymring eller mistanke om, at et barn udsættes for overgreb. Det er også vigtigt, at man som leder og medarbejder er i stand til at gå i dialog med børnene og forældrene.

Forebyggelse på det personlige område

Fagpersoner kan blive påvirkede følelsesmæssigt, når de møder børn og unge, der har været udsat for omsorgssvigt og ikke mindst vold og seksuelle overgreb i deres opvækst. Fagpersonens personlige erfaringer, holdninger, normer og barrierer i forhold til temaerne vold og seksuelle overgreb bliver aktiveret, hvis et barn har været udsat for vold, eller et barn har en seksualiseret adfærd eller udviser andre tegn og reaktioner på, at det har været udsat for vold og seksuelle overgreb. I disse situationer kan medarbejderen opleve at få sine personlige grænser og blufærdighed overskredet, lige som det kan opleves svært at rumme, hvis børn og unge fortæller om vold og seksuelle overgreb.

Kendskab til egne personlige grænser og barrierer er afgørende for en professionel og fagligt kvalificeret indsats og støtte til børnene. En vigtig del af den forebyggende indsats er derfor, at man som fagperson er i stand til at registrere og rumme de personlige følelser og reaktioner, der opstår.

² Begrebet Grooming forklares på side 13

Supervision

Supervision er et anvendeligt redskab til fagligt at håndtere de dilemmaer og udfordringer, man som fagperson møder i sit arbejde med børn, der udsættes for vold og seksuelle overgreb. Supervisionen giver fagpersonerne mulighed for at italesætte tanker og oplevelser i arbejdet med børnene og de unge. Ved hjælp af faglige drøftelser og refleksioner er supervisionen med til at styrke fagpersonernes faglige viden og skabe overblik over mulige handleveje i en professionel håndtering.

SISO³ yder rådgivning⁴

Videnscenter for sociale indsatser ved vold og seksuelle overgreb mod børn (SISO) yder gratis konsulentbistand til forebyggelse og tidlig opsporing i dagtilbud, skoler og anbringelsessteder. Kommuner kan rekvirere kompetenceforløb for personale i dagtilbud, skoler og anbringelsessteder og hjælp til udarbejdelse af samværsplaner, der fremmer forebyggelse og tidlig opsporing af børn og unge, der udsættes for vold og seksuelle overgreb.

³ SISO, Videnscenter for sociale indsatser ved seksuelle overgreb mod børn <http://socialstyrelsen.dk/born/overgreb/viso>

⁴ I kan hente mere inspiration til arbejdet med forebyggelse og opsporing af overgreb mod børn på www.socialstyrelsen.dk/overgreb-forebyg-arbejde

Del 3 TIDLIG OPSPORING

Afsnittet omhandler anbefalinger til, hvordan I kan arbejde med forebyggelse med fokus på den tidlige opsporing hos børn og unge, der udsættes for vold og seksuelle overgreb. I afsnittet beskrives blandt andet forskellige opmærksomhedspunkter og mulige tegn hos børn og unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb.

Det er skadeligt for børn og unge at blive udsat for vold og seksuelle overgreb, derfor er det vigtigt, at fagpersoner så tidligt som muligt opsporer og handler, hvis der er mistanke eller viden om, at børn og unge udsættes for overgreb. Tidlig opsporing er en del af den sekundære forebyggelse. Det er ofte gennem barnet selv, man får viden eller mistanke om overgreb, og selvom det sjældent er muligt umiddelbart at få bekræftet eller afkræftet mistanken, er det vigtigt, at man som fagperson har faglig viden om de mulige tegn og reaktioner barnet kan udvise.

Som fagperson er det vigtigt at kunne skelne mellem, hvornår der er tale om en almen bekymring for et barns læring og trivsel – og hvornår bekymringen handler om, at barnet har været udsat for vold eller overgreb. Det er ligeledes vigtigt at kunne skelne mellem, om det handler om en bekymring eller om en konkret mistanke, da karakteren af bekymringen og de forskellige niveauer af en bekymring/mistanke kræver forskellige handlinger.

I nogle tilfælde kan det dog været svært at skelne. Her kan der f.eks. hentes hjælp hos Børnekonsulentcentret eller i Familiecentret. Bemærk at ved bekymring eller mistanke om vold eller overgreb skal nærmeste leder altid inddrages.

Her kan du læse mere om, hvor du kan søge sparring eller hjælp, hvis du har en almen bekymring for et barn

Mulige tegn og reaktioner

Seksuelle overgreb og vold mod børn og unge er ofte omgærdet af tavshed og hemmeligholdelse og kan foregå gennem længere tid, uden at omgivelserne får kendskab til det. Det kan således være en vanskelig og kompleks opgave at opspore overgreb mod børn og unge.

Det er sjældent muligt umiddelbart at få bekræftet eller afkræftet en mistanke, og som fagperson står man derfor ofte med tvivl, usikkerhed, uvished og uden dokumentation for, om overgrebet har fundet sted. Det er ofte gennem barnet, at man får viden eller mistanke om overgreb. Barnet udviser måske nogle tegn og reaktioner eller kommer med nogle udsagn om overgreb. Barnet har brug for, at et andet menneske aktivt og engageret reagerer og tager initiativ i forhold til de udsagn, barnet kommer med, eller de tegn og reaktioner barnet udviser. Som fagperson er det derfor vigtigt, at man dels har en faglig viden om de mulige tegn og reaktioner, som et barn kan udvise, dels har en viden om de processer, der ligger bag afdækningen af et overgreb for såvel fagpersonen som barnet.

Børns tegn og reaktioner på overgreb er komplekse og flertydige

Der kan indgå både somatiske, psykologiske og sociale aspekter i et barns bekymrende adfærd eller mistrivsel. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at tegn på mistrivsel ikke nødvendigvis er ensbetydende med tegn på overgreb. Tegn på mistrivsel kan fx også vise sig ved andre belastende oplevelser i barnets tilværelse som fx skilsmisse, et nært familiemedlems sygdom eller død eller problemer i skolen. Manglende trivsel kan også være tegn på andre former for omsorgssvigt, ligesom det kan være udtryk for, at barnet ikke får dækket sine fundamentale udviklingsbehov.

Derfor er det hverken muligt eller hensigtsmæssigt at udarbejde en facitliste, der rummer tegn og reaktioner, som kan bruges som tjekliste, når man har en mistanke og er i tvivl. Den faglige viden om tegn og reaktioner skal altid sættes i forhold til den viden, man har om det konkrete barn og dets familie fx:

- Hvor gammelt er barnet?
- Hvor modent er barnet?
- Hvordan er barnets livsvilkår, og i hvilken kontekst kommer barnets mistrivsel eller bekymrende adfærd til udtryk?
- Hvad er konkret observeret?
- Er der ændringer i barnets adfærd, som ikke kan forklares?
- Hvad har barnet eventuelt selv konkret givet udtryk for?

Børn, seksualitet og grooming

Udover at være opmærksom på de mulige tegn og reaktioner på overgreb børn kan udvise, er det væsentligt at se på, hvad det er, der gør børn særligt sårbare i relation til overgreb. Børn er afhængige af og har tillid til de voksne, som drager omsorg for dem i hverdagen. Det kan betyde, at børn, i og med at de er børn, kan være i særlig risiko for at blive udsatte for overgreb, da de som udgangspunkt har tillid til, at voksne vil dem det bedste.

Definition

Begrebet grooming anvendes om den proces, hvor krænkeren bearbejder, overtaler, forfører og manipulerer et barn eller en ung til at medvirke i seksuelle aktiviteter. Der er tale om en proces, hvor krænkeren gradvist opbygger en relation. En relation, som senere gør det muligt at udsætte barnet for et seksuelt overgreb. Den manipulation og gradvise nedbrydning af barnets grænser, der finder sted, kan være en langvarig og skjult proces. Det er vigtigt, at fagpersoner har viden om og kan identificere denne proces i arbejdet med at opspore og forhindre seksuelle overgreb

I relation til seksuelle overgreb er det væsentligt at se på børns udvikling af seksualiteten. Udviklingen af barnlig seksualitet går hånd i hånd med barnets samlede udvikling og personlighedsdannelse. Barnet udvikler sin seksualitet i relation til sine nærmeste omsorgspersoner og kender ikke på forhånd til seksualitetens betydning, hverken hos sig selv eller hos den voksne. De(n) voksne, som tager sig af barnet, er derfor med til at give barnets seksualitet betydning i takt med, at barnets interesse for og udforskning af seksualiteten udvikler sig. Som en del af sin udvikling og i samspillet med sine relationer lærer barnet at forstå betydningen af de kropslige oplevelser og fornemmelser.

Et lille barn kender ikke på forhånd til eller har begreb om sin egen eller voksnes seksualitet. Derfor er barnet som udgangspunkt ikke i stand til at vide, hvis det udsættes for et seksuelt overgreb. Barnet vil kunne tro, at overgrebet er en naturlig del af relationen og måske først blive bevidst om, at det har været udsat for overgreb, når det opdager, at seksuelle overgreb ikke er en almindelig del af en relation til voksne. Børn skal lære at skelne mellem omsorg og overgreb, og det er voksne, der skal lære dem det.⁵

Børn, som ikke forstår betydningen af – eller har ord og begreber for – de(t) overgreb, som de er blevet udsat for, kan have vanskeligt ved at gengive oplevelsen. Barnets fortælling kan derfor fremstå fantasi-fuld og usammenhængende. Måske har barnet været overladt til at skabe sin egen forståelse og mening med overgrebene på et tidspunkt, hvor det ikke sprogligt og udviklingsmæssigt har været modent til det. Det er fagpersonens opgave at forsøge at forstå, hvad det er, barnet giver udtryk for.

Overgreb kan begås af en for barnet kendt eller ukendt person. Langt de fleste overgreb bliver dog begået af en person, som barnet kender. Overgrebet finder altså oftest sted på baggrund af, at der er oparbejdet en relation mellem barnet og den voksne krænker. Den voksne krænker/udsætter barnet for en groomingproces⁶.

Børn og unge der begår overgreb

Børn kan også begå overgreb og udsætte et andet barn for grænseoverskridende adfærd, enten i form af egentlig vold eller seksuelt overgreb eller en påfaldende aggressiv eller seksualiserende adfærd.

Overgreb begået af børn under 15 år er ikke strafbare, fordi barnet er under den kriminelle lavalder. Men man bør være opmærksom på, at de kan have samme karakter og konsekvenser for det barn, der udsættes for overgrebet. Derfor bør der handles ligeså alvorligt på disse hændelser som i situationer, hvor overgrebene kan føre til straf. For ikke at stigmatisere børn og unge unødigt er det samtidig vigtigt at have øje for, hvornår noget reelt er et overgreb eller alene en mistanke herom.

Hvordan vurderes det, om en seksuel handling mellem børn har været en eksperimenterende leg eller et overgreb?

I det følgende er opsat 7 punkter, der kan overvejes i forbindelse med krænkelser og overgreb mellem børn.

1. Modenhed og aldersforskel mellem børnene
2. Er der tale om gensidig nysgerrighed og fælles eksperimenterne?
3. Er aktiviteten nogenlunde alderssvarende?
4. Er der krav om hemmeligholdelse børnene imellem?
5. Er der brugt magt og trusler i forbindelse med samværet?
6. Virker et af børnene uvillig og kuet?

⁵ Zeuten, Katrine (2009) *Kærlighed og overlevelse. Barneseksualitet og seksuelle*

⁶ Finkelhor, David (1984) *Child Sexual Abuse, New Research and theory*. Free Press, New York. David Finkelhor har opstillet fire forhåndsbetingelser, der går forud for et seksuelt overgreb.

7. Fremtræder der ritualistiske eller sadistiske / voldelige elementer i samværet?

(Kilde: Randers kommunes beredskabsplan)

Der kan blandt andet søges viden og rådgivning hos Janus Centeret⁷

Særligt udsatte børn og unge

SISO's undersøgelse fra 2007⁸ peger på, at børn og unge med handicap kan være særligt udsatte i forhold til vold og seksuelle overgreb.

Måske har barnet vanskeligt ved at kommunikere med omverdenen, og som fagperson kan man have vanskeligt ved at tolke adfærd, tegn og reaktioner. Man kan være i tvivl om, hvorvidt en bekymrende adfærd skal tilskrives barnets handicap eller det faktum, at barnet har været udsat for vold eller seksuelle overgreb. Det har stor betydning, at man som fagperson kender barnets handicap og dermed barnets mulighed for at kommunikere. Som udgangspunkt skal man som fagperson være opmærksom på de samme tegn og reaktioner hos børn og unge med handicap, som hos børn og unge generelt.

Børn og unge anbragt uden for hjemmet

Flere undersøgelser peger på en mulig sammenhæng mellem børns vanskelige opvækstvilkår og risikoen for, at de bliver udsat for seksuelle overgreb. SISO's undersøgelser viser, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er i 2 til 3 gange større risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb⁹.

Manglende stabilitet og omsorg fra forældrenes side under opvæksten betyder, at de anbragte børn kan have særlige behov for omsorg og opmærksomhed. I sig selv kan dette øge deres sårbarhed og risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb, der måske begynder som eller forveksles med interesse, varme og omsorg. Desuden har en del af børnene i opvæksten oplevet grænseoverskridende adfærd fra voksnes side, hvilket kan medføre, at de ikke kender deres egne grænser særlig godt og generelt har svært ved at sætte grænser i forhold til andre.

⁷ http://januscentret.dk/wp-content/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

⁸ SISO, Videnscenter for sociale indsatser ved seksuelle overgreb mod børn og SUS, Socialt Udviklingscenter (2007a) *Seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse*

⁹ Mehlbye, J. (2006) *Seksuelle overgreb på børn og unge på døgninstitution – omfang og indsats*. AKF forlaget. SISO, Videnscenter for sociale indsatser ved seksuelle overgreb mod børn (2007b) *Seksuelle overgreb mod børn og unge anbragt uden for hjemmet eller i aflastning. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb*.

Del 4 HANDLEVEJE

Afsnittet belyser de lovgivningsmæssige krav til handleprocedurer for medarbejdere og ledere, ansat på børne- og ungeområdet, når man får en bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung udsættes for vold eller seksuelle overgreb. Afsnittet beskriver også de lovgivningsmæssige krav til myndighedsforvaltningen i sager med overgreb mod børn og unge.

Handleveje i forhold til grad af bekymring, mistanke eller viden

Graden af bekymring, mistanke eller viden vil have betydning for, hvordan man som fagperson skal agere, når man får kendskab til eller mistanke om overgreb mod børn og unge. Man kan skelne mellem tre typer af viden:

1. grad: Bekymring

En bekymring er en diffus oplevelse af, at der er noget galt med et barn eller i dets familie. Her er ikke tale om, at man har konkret viden om en konkret handling begået af en bestemt person. Bekymringen alene bør derfor i første omgang føre til observation af barnet/den unge i en periode og evt. samtale med forældrene, med mindre bekymringen går på, om forældrene begår overgreb (fysisk, psykisk eller seksuelt) mod barnet/den unge. Som medarbejder skal man drøfte sin bekymring med sin leder og f.eks. aftale observation af barnet og/eller evt. samtale med forældrene.

2. grad: Mistanke

Mistanke forstås som mere end blot en bekymring. Mistanken handler fx om, at barnet / den unge har været udsat for en seksuel grænseoverskridende adfærd eller fysisk eller psykisk voldelig handling fra enten en voksen eller et andet barn. Mistanken kan opstå på baggrund af en nærmere observation af barnet, barnets egne udsagn om hændelser, der har fundet sted, udsagn fra andre eller oplysninger, man har fået fra anden side. Som medarbejder skal man drøfte sin mistanke med sin leder, og der skal udarbejdes en underretning og/eller kommunens beredskabsteam skal kontaktes (se senere)

3. grad: Viden

Konkret viden handler om de situationer, hvor et barn har været udsat for en konkret handling i form af overgreb fysisk, psykisk eller seksuelt, begået af en eller flere personer. Denne viden kan komme fra udsagn fra barnet selv, eller fra vidner eller fra tilståelse fra den person, som har udsat barnet eller den unge for overgreb.

Som medarbejder skal man bringe sin viden videre til sin leder. Hvis overgrebet er begået af en ansat kontaktes kommunens beredskabsteam (chefen for kerneområdet), hvis overgrebet er begået af andre kontaktes Familiecentret eller Børnekonsulentcentret (se senere).

Handleveje i forhold til hvem mistanken retter sig mod

Håndteringen af en bekymring, mistanke eller viden er afhængig af, hvem mistanken om overgreb retter sig mod. Man kan skelne mellem fire forskellige kategorier af, hvem mistanken retter sig mod:

- Barnets forældre eller familie
- Andre i barnets netværk eller en ukendt
- En ansat
- Et andet barn/ung

Og afhængigt af hvilken rolle du har, er der forskellige ting, du skal gøre; forskellige handleveje du skal følge, som medarbejder eller leder.

HANDLEVEJE I HOLBÆK

Handlevejene er her beskrevet meget overordnet og forholder sig her kun til indledningen af sagen. Hvordan de enkelte sager håndteres er afhængig af mange faktorer, f.eks. om der indgives politianmeldelse, og handlevejene skal derfor tilrettelægges individuelt fra sag til sag. Dette koordineres af de nævnte instanser.

Mistanken er rettet mod barnets forældre, familie eller andre i barnets omgivelser (evt. ukendt)

Medarbejder:

Inddrag din leder. Du vil blive bedt om at nedskrive hvilke tegn, signaler eller hændelser, der ligger til grund for din viden eller mistanke.

Nedskriv præcist, hvad du/I har hørt/set/gjort i den konkrete situation. Undlad tolkninger

Leder:

Kontakt Familiecentret, der bringer sagen videre.

Husk:

Hvis der er mistanke mod en eller flere forældre/stedforældre, må sagen ikke drøftes med forældrene.

Og...

Fasthold en normal hverdag for barnet/den unge med tryghed og forudsigelighed. Vær til rådighed ved at lytte og give omsorg.

Familiecentret (myndighedsafdelingen) træffer afgørelse om det videre forløb - herunder om anmeldelse til politiet.

Mistanken er rettet mod et andet barn

Medarbejder:

Inddrag din leder. Du vil blive bedt om at nedskrive hvilke tegn, signaler eller hændelser, der ligger til grund for din viden eller mistanke.

Nedskriv præcist, hvad du/I har hørt/set/gjort i den konkrete situation. Undlad tolkninger

Leder:

Kontakt Børnekonsulentcentret. Det videre forløb aftales i samarbejde.

Husk:

Fasthold en normal hverdag for barnet/den unge med tryghed og forudsigelighed. Vær til rådighed ved at lytte og give omsorg.

Det videre forløb aftales i samarbejde mellem Børnekonsulentcentret, Familiecentret og leder.

Mistanken er rettet mod en ansat

Medarbejder:

Inddrag din leder. Du vil blive bedt om at nedskrive hvilke tegn, signaler eller hændelser, der ligger til grund for din viden eller mistanke.

Nedskriv præcist, hvad du/I har hørt/set/gjort i den konkrete situation. Undlad tolkninger

Leder:

Kontakt chefen for kerneområdet, der tager stilling til det videre forløb (indkalder beredskabsteamet).

Husk:

Stol på, at beredskabsteamet og chefen for kerneområdet iværksætter de relevante tiltag i den konkrete sag. Herunder også omsorg for de involverede og personalegruppen.

Og...

Fasthold en normal hverdag for barnet/den unge med tryghed og forudsigelighed. Vær til rådighed ved at lytte og give omsorg.

Beredskabsteamet (chefen for kerneområdet) træffer afgørelse om det videre forløb - herunder om anmeldelse til politiet.

Hvis mistanken er rettet mod en ansat

For at sikre at hver enkelt sag behandles korrekt, besluttes den konkrete handleplan i hvert tilfælde af et kommunalt tværfagligt beredskabsteam. Det kan ikke understreges nok, at en eventuel mistanke mod en anden ansat ikke må drøftes med andre end ens leder. Hvis mistanken retter sig mod ens leder, er det i stedet dennes leder, der skal inddrages.

Beredskabsteam

Beredskabsteamet består af chefen for Læring og Trivsel (eller chefen for Uddannelse til Alle alt efter barnets/den unges alder), Familiecenter, Børnekonsulentcenter, leder af pågældende sted, personaleafdelingen og en kommunikationsmedarbejder.

Beredskabsteamets opgave består i at bistå med, at der træffes beslutning om nødvendige handlinger samt varetagelse af den løbende koordinering. Beslutningerne i sagen træffes som udgangspunkt af chefen for området.

Beredskabsteamet skal f.eks. forholde sig til:

- Anmeldelse og/eller kontakt til politiet
- Eventuelle tjenstlige skridt overfor den ansatte
- Hvordan barnets forældre informeres
- Hvordan og hvornår forældrene til enhedens øvrige børn/unge orienteres
- Orientering til offentligheden – og samarbejdet med pressen
- Hvordan og hvornår kollegaer og/eller samarbejdspartnere orienteres
- Hvordan der drages omsorg for de involverede parter
- Kontakt til den faglige organisation
- Andre forhold som har betydning for sagen

Hvad gør kommunen, når den modtager en underretning?

I det følgende kan du læse om Holbæk Kommunes procedure ved modtagelse af en underretning.

Familiecentrets behandling af en underretning og det videre forløb

Når en kommune modtager en underretning, skal kommunen registrere den centralt og inden for 24 timer vurdere, om der er behov for at iværksætte akutte foranstaltninger over for barnet eller den unge.

Ved underretning hvor der indgår mistanke om vold eller seksuelle overgreb:

Familiecentret vil- evt. i samarbejde med politiet - indledningsvis foretage en umiddelbar vurdering af barnets sikkerhedsbehov med henblik på at sikre, at barnet/den unge beskyttes mod eventuelle – yderligere eller forværrede – overgreb.

Ved underretning om overgreb mod et barn eller en ung skal der finde samtale sted med barnet eller den unge. Hvis der underrettes om overgreb fra barnets eller den unges forældres side, skal samtalen finde sted uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og uden dennes tilstedeværelse.

I videst muligt omfang deltager der ved børnesamtaler en person, som barnet er tryk ved.

I de sager, hvor der påtænkes anmeldelse af en eller begge forældre, koordinerer Familiecentret med Politiet, før forældrene informeres.

I de tilfælde, hvor der ikke sker anmeldelse af forældrene, vil forældrene hurtigst muligt blive kontaktet og informeret om, at Familiecentret har modtaget en underretning.

Det er kommunens ansvar at tage stilling til barnets/familiens behov for særlig støtte. Uanset om der foretages politianmeldelse, og uanset om politiet starter en efterforskning.

Indenfor 6 dage sender Familiecentret en kvittering til den, der har foretaget underretningen. Hvis underretningen er sendt af en fagperson skal fagpersonen orienteres om, hvorvidt underretningen har ført til, at der er iværksat en undersøgelse eller foranstaltninger.

Afdæk situationen

Familiecentret vil herefter gå i gang med at afdække familiens og barnets situation nærmere.

Hvis Familiecentret vurderer, at der er grund til at antage, at der er behov for særlig støtte i forhold til barnet, gennemføres en børnefaglig undersøgelse jf. servicelovens § 50. Ud over samtale med barnet/den unge og forældre indebærer undersøgelsen ofte, at der afholdes netværksmøde med forældre og relevante samarbejdspartnere, og at der indhentes oplysninger fra skole, dagtilbud, læge og/eller lignende.

I de situationer, hvor det besluttet at iværksætte en børnefaglig undersøgelse efter SEL § 50, skal forældrene og barnet/den unge inddrages i overensstemmelse med de regler, der gælder for sådanne undersøgelser.

Såfremt der træffes beslutning om, at gennemføre en § 50 undersøgelse skal undersøgelsen være gennemført indenfor 4 måneder.

Anvendelse af regionens børnehus

Hvis der er viden eller mistanke om, at et barn eller en ung i alderen 0 – 17 år har været udsat for fysiske og/eller seksuelle overgreb, og når politi eller sygehusvæsen er involveret i sagen, skal en kommune benytte et børnehus som led i den børnefaglige undersøgelse.

Tre kriterier for en børnehus sag skal være opfyldt:

- En sag, hvor der er viden eller mistanke om overgreb imod et barn under 18 år (fysiske og/eller seksuelle overgreb), og hvor kommunen træffer afgørelse om iværksættelse af børnefaglig § 50 undersøgelse eller afgørelse om at revidere den børnefaglige § 50 undersøgelse, der foreligger i sagen, hvis der allerede er en sådan.
- Udover kommunen skal der være mindst én sektor mere involveret i sagen. Denne anden sektor er politiet og/eller sygehusvæsenet (retsmedicinsk undersøgelse og/eller anden lægefaglig sygehusundersøgelse af barnet, der knytter sig til overgrebet).
- Der skal være mistanke om strafbare forhold vedrørende krænkeren (den formodede krænker)."

Politiets rolle

Det er politiets rolle at efterforske sagen. Hvis barnet eller den unge har akut brug for krisehjælp, vil Familiecentret i samarbejde med politiet søge at sikre, at en evt. indsats overfor barnet/den unge ikke udskydes unødigt.

Børnekonsulentcentrets rolle

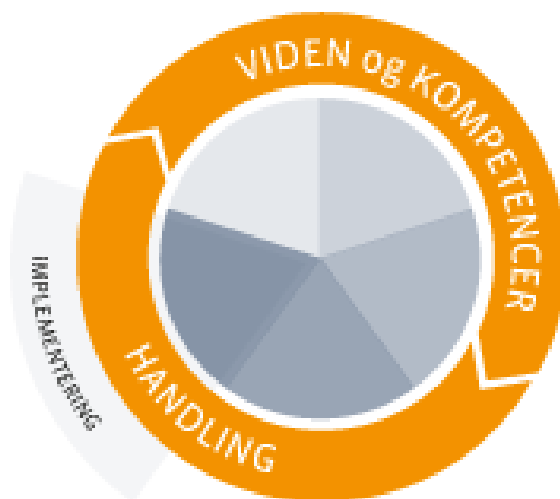
Ved sager, som involverer skoler/ børnehuse mm., har Børnekonsulentcentret medarbejdere, som rådgiver og støtter ledelserne i at tage hånd om de børn og forældre, som ikke direkte er involveret i hændelsen, men kan være påvirket af den. Der ydes også støtte til personalet i forhold til håndtering af situationen. Omfanget af Børnekonsulentcentrets indsats aftales/beskrives fra sag til sag i den handleplan, som beredskabsteamet udarbejder.

Pressehåndtering

Ved enhver henvendelse fra pressen, henvises til Chef for Læring og Trivsel/Chef for Uddannelse til Alle. Hverken medarbejdere eller ledere udtaler sig til pressen, uden at dette på forhånd er aftalt med den presseansvarlige.

Del 5 IMPLEMENTERING

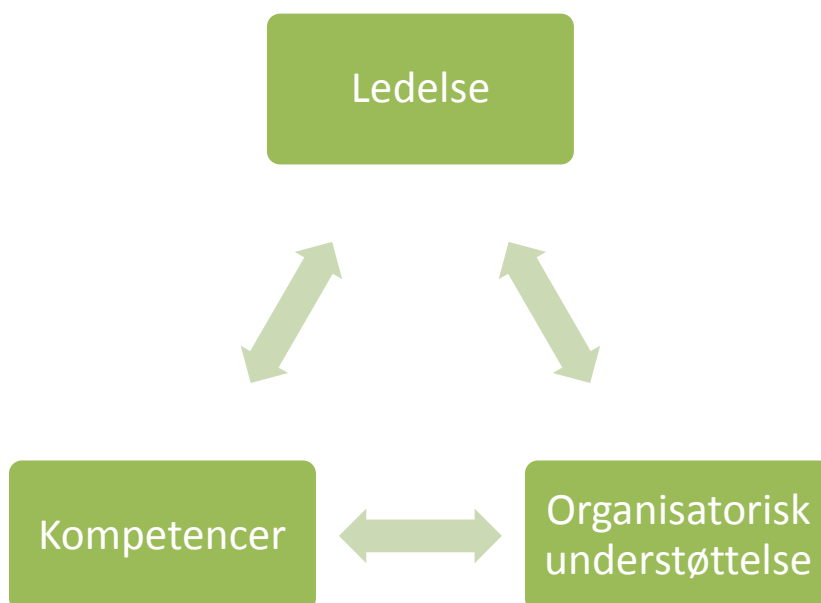
Afsnittet skal sikre kendskabet til og ejerskabet af beredskabet i Holbæk og sætter retning for, hvordan den løbende opfølgning og den lovpligtige revidering af beredskabet skal ske. I dette afsnit findes også det fælles underretningsskema, som alle i Holbæk skal benytte.

Fokusområder i implementeringen og i brug af beredskabsplanen

For at en implementeringsproces kan fungere optimalt, er det vigtigt at se på de faktorer, der sikrer ejerskabet til og forankringen af beredskabet i praksis. I det følgende vil vi udfolde, hvordan implementeringen er tænkt i Holbæk.

Tre områder er vigtige at fokusere på i implementeringsprocessen:

De tre områder påvirker og er afhængige af hinanden

Ledelsen er ansvarlig

Ledelsen er ansvarlig for, at beredskabsplanen er udbredt. Uanset ledelsesniveau er det lederens ansvar, at alle medarbejdere, der er under den enkelte leders ansvar, er bekendte med og følger beredskabsplanens anvisninger.

Det er ligeledes lederens rolle og ansvar at fastholde medarbejdernes løbende opmærksomhed på beredskabsplanen og eventuelle ændringer og justeringer, eller hvis gældende lovgivning ændres.

Organisatorisk understøttelse

Fagcenter for Læring og Trivsel har ansvaret for, at beredskabsplanen er opdateret og følger gældende lovgivning. Beredskabsplanen revideres årligt i juni måned, hvorefter de forskellige ledelsesniveauer modtager en revideret udgave af beredskabsplanen.

Revisionen sker i tæt samarbejde mellem Børnekonsulentcentret, Familiecentret, Uddannelse til alle Unge og en repræsentant fra fagcenteret. Chef for Læring og Trivsel godkender årligt revisionen.

Fagcenteret faciliterer, med årlig kadence, et vidensseminar eller en temadag i forbindelse med beredskabsplanen. Det kan omhandle aktuelle problemstillinger eller viden om vold, overgreb eller krænkelse. Målet er at fastholde opmærksomheden på beredskabsplanen og understøtte praksis i, at der arbejdes systematisk med forebyggelse og opsporing ud fra det fælles grundlag.

Kompetencer

Ledere og medarbejdere skal mestre grundlæggende viden om beredskabet i Holbæk. Derudover står et team fra Børnekonsulentcentret og Familiecentrets medarbejdere til rådighed med rådgivning, vejledning og med mulighed for at undervise i temaer eller problemstillinger.

Den interne vidensdeling suppleres af de årlige tema møder og mulighed for at søge om kompetenceudvikling via SISO¹⁰.

Kompetenceudvikling er et ledelsesansvar og aftales i et samarbejde mellem leder og medarbejder/medarbejdergruppe.

¹⁰ <http://socialstyrelsen.dk/born/overgreb/kommunale-beredskaber>